

Krzysztof Klimek

SOLDIER'S SERVICE WITH GOD IN DEFENSE OF THE HOMELAND

Żołnierska służba z Bogiem w obronie Ojczyzny

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1554-4604> E-mail: kklimek3@op.pl

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2023.33.10>

Wprowadzenie

Tożsamość narodowa Polaków jest mocno związana z religią chrześcijańską. Warto pamiętać o tym, że chrzest przyjęty w 966 roku przez Mieszka I uznawany jest powszechnie za historyczny początek państwa polskiego, określany najczęściej jako „chrzest Polski”. Zatem, od ponad wieku katolicyzm, jako religia dominująca, obecny jest w dziejach naszego narodu. Współcześnie Boga odnajdujemy przecież w treści ustawy zasadniczej – w preambule Konstytucji RP czytamy bowiem: „(...) my Naród Polski – wszyscy obywatele Rzeczypospolitej, zarówno wierzący w Boga będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna (...)”¹. Dlatego też, w odniesieniu do religii chrześcijańskiej (Boga i symboli wiary), a także doświadczeń z przeszłości i obecnej sytuacji Polski, w niniejszych rozważaniach analizie poddany zostanie problem obecności Boga w żołnierskiej służbie Rzeczypospolitej Polskiej, jako naszej Ojczyzny.

Istotę służby wojskowej doskonale mogą określać słowa wypowiedziane przez ks. bp. gen. dyw. dr. hab. Tadeusza Płoskiego, w czasie kazania wygłoszonego z okazji święta Wojska Polskiego w dn. 15 sierpnia 2008 roku. Ówczesny biskup polowy WP stwierdził bowiem, że „życie człowieka jest służeniem, jest służbą drugiemu, jest służbą dobru wspólnemu”². Tym dobrem jest dla wszystkich Polaków nasza Ojczyzna, której wierność i poświęcenie ślubują żołnierze WP. Musimy uświadomić sobie ze szczególną mocą, jak twierdzi dalej ks. biskup, że „zawdzięczając Ojczyźnie własne życie i szczęście, musimy być gotowi stanąć w jej obronie”³.

Trudno jest jednoznacznie ustalić, jakie były początki obecności Boga i religii w wojsku, jak też określić od kiedy zaczęto łączyć symbolikę wojskową z symboliką religijną. Wskazuje się często w publikacjach na Grunwald (miejsce zwycięskiej bitwy z Krzyżakami w 1410 roku), jako pierwszy taki udokumentowany moment, w którym polskie rycerstwo zawierzyło swój los Opatrzności. Śpiewana przed bitwą i po zwycięstwie „Bogurodzica” stała się faktycznym hymnem państwa polskiego. Także w kolejnych stuleciach, w historii oręża polskiego, nie brakowało odniesień religijnych w symbolice rycerskiej i żołnierskiej. Mamy tutaj na uwadze sztandary wojskowe (a szczególnie hasła-wartości na nich zamieszczone), czy też rotę przysięgi wojskowej (i zawarte w ich tekstach odwołania do Boga).

Nie możemy zapominać też o duszpasterskiej aktywności kościoła katolickiego, żołnierze potrzebują bowiem wsparcia duchowego w trudnej, wojskowej służbie społeczeństwu, Ojczyźnie i Bogu. Czytamy bowiem w Katechizmie Kościoła Katolickiego: „Pragnienie Boga jest wpisane w serce człowieka, ponieważ został on stworzony przez Boga i dla Boga. Bóg nie przestaje przyciągać człowieka do siebie i tylko w Bogu człowiek znajdzie prawdę i szczęście, których nieustannie szuka”⁴. I właśnie takim nieustannym poszukiwaniom Boga czy też poszukiwaniom Jego wsparcia w służbie przez żołnierzy niniejsze rozważania będą poświęcone.

¹ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.* (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483), s. 1.

² <https://www.radiomaryja.pl/multimedia/kazanie-biskupa-polowego-wp-wygloszone-w-katedrze-polowej-w-uroczystosc-wniebowzicia-nmp-z-okazji-swiet-wojska-polskiego-i-88-rocznicy-bitwy-warszawskiej/>

³ Tamże.

⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Wyd. Pallottinum, 1994, [27].

1. O istocie służby wojskowej (jako służbie wartościom)

Siły Zbrojne RP są podstawowym, wyspecjalizowanym elementem systemu obronności państwa oraz głównym – obok dyplomacji – instrumentem realizacji „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP”. Zgodnie z Konstytucją RP siły zbrojne służą ochronie niepodległości RP i niepodzielności jej terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jej granic⁵. Podobne sformułowanie zawiera również art. 11 ustawy o obronie Ojczyzny⁶. Jednak wojsko, jako zorganizowana siła zbrojna, zabezpieczająca istnienie społeczeństwa jest także instytucją mającą szkolić i wychowywać ludzi bezpośrednio z nią związanych – żołnierzy pełniących zarówno czynną służbę wojskową, jak i służbę w rezerwie (szczegółowe rodzaje służby wojskowej określa przywołana powyżej ustawa o obronie Ojczyzny). Wojsko jest szczególną instytucją demokratycznego państwa, będącą elementem ogólnonarodowego systemu wychowania. Szczególność owa wynika ze specyfiki organizacji i zarządzania wojskiem oraz celów, do których zostało ono powołane⁷.

Wojsko Polskie stanowi zorganizowaną grupę społeczną, w której kultywowaniu określonych wartości, z reguły uświęconych tradycją, nadaje się rangę szczególną. Wartości te, jako stabilizatory grupy i czynniki jej wewnętrznej integracji, są niezbędne po to, by żołnierz był dobrym obywatelem, obrońcą interesów narodowych i społecznych. One to decydują o globalnej ocenie żołnierza jako jednostki ludzkiej, całej grupy społecznej wojska i siły zbrojnej jako instytucji państwa⁸.

Zawód żołnierza stanowi dobitny przykład systemu norm, zasad i wartości moralnych, które określają jego specyfikę. Sposób funkcjonowania człowieka w środowisku wojskowym odzwierciedla istnienie moralności charakterystycznej dla tego zawodu, opartej na wieloletniej tradycji historycznej, na konieczności stania na straży niepodległości demokratycznego państwa. Realizacja obowiązków zawodowych jest tu ściśle sprzężona z elementami etycznymi podkreślającymi istotę żołnierskiej profesji. Etos zawodu jest zatem moralnością faktycznego zachowania się określonej grupy zawodowej w konkretnym środowisku i wartościowaniem z punktu widzenia jej osobistych zapatrywań. Jeszcze inaczej mówiąc jest „tym co faktycznie jest” w sferze moralnej⁹. Zawodowa służba wojskowa jest powołaniem i świadomym wyborem. Stawia żołnierza w szczególnej dyspozycji wobec Ojczyzny, obrony jej niepodległości i bezpieczeństwa z gotowością poniesienia ofiary życia włącznie¹⁰. Głównym zadaniem sił zbrojnych jest zapewnienie państwu i społeczeństwu bezpieczeństwa. Realizacja tego celu wymaga odpowiedniego przygotowania żołnierzy nie tylko w sferze szkolenia bojowego, ale także w zakresie edukacji obywatelskiej, której celem jest żołnierz-obywatel¹¹.

Myślenie o służbie wojskowej utożsamia to pojęcie ze służbą wartościom i temu, co uznaje się za szczególnie wartościowe, ważne dla żołnierza, dla narodu, dla Ojczyzny. Oczywiście warto w tym momencie pamiętać, w kontekście prowadzonych rozważań, o wartościach transcendentalnych i myślenie o żołnierskiej służbie rozpatrywać również w kategoriach pojęcia „służby Bogu”. Obejmuje ono służbę Komuś Najwyższemu i w konsekwencji wszelkim wartościom, które z tej relacji wynikają a równocześnie ją pogłębiają¹².

⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, op. cit., art. 26.1.

⁶ Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2022 r., poz. 655), art. 11.

⁷ M. Śmiałek, M. Trajdos, A. Zduniak (red.), *Oddziaływanie wychowawcze w dowodzeniu. Płaszczyzny działalności wychowawczej dowódcy*, Wyd. Wyższej Szkoły Oficerskiej im. S. Czarnieckiego, Poznań 2000, s. 86.

⁸ A. Kołodziejczyk, *Godność i honor żołnierski*, Wyd. MON, Warszawa 1987, s. 3.

⁹ H. Skorowski, *Specyfika etyki zawodu żołnierza*, „Wojsko i Wychowanie” 1999, nr 1, s. 23.

¹⁰ *Kodeks honorowy żołnierza zawodowego Wojska Polskiego*, Wyd. MON, Warszawa 2008, s. 3

¹¹ Z. Dziemianko, *Edukacja obywatelska żołnierzy w Wojsku Polskim w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, „Przegląd naukowo-metodyczny. Edukacja dla bezpieczeństwa” 2010, nr 3, s. 133.

¹² K. Olbrycht, *Wartość służby w wychowaniu chrześcijańskim – w świetle refleksji Jana Pawła II i Benedykta XVI*, „Pedagogia Christiana” 2017, nr 2 (40), s. 92.

„Wojsko w swoim założeniu istnieje nie po to, by prowadzić wojny ofensywne, lecz by stać na straży pokoju i wolności tak pojedynczych ludzi jak i narodów. Tego rodzaju cel nie sprzeciwia się nauczaniu Kościoła, które dopuszcza „usprawiedliwioną obronę konieczną”, jak powiedział biskup polowy WP ks. bp Wiesław Lechowicz w czasie kazania wygłoszonego podczas święta Wojska Polskiego w dn. 15 sierpnia 2022 roku¹³. Z kolei Katechizm Kościoła Katolickiego wyjaśnia, że „obrona dobra wspólnego wymaga, aby niesprawiedliwy napastnik został pozbawiony możliwości wyrządzania szkody. Z tej racji prawowita władza ma obowiązek uciec się nawet do broni, aby odeprzeć napadających na wspólnotę cywilną powierzoną jej odpowiedzialności”¹⁴.

W historii naszej państwowości i naszego narodu żołnierz kojarzył się zazwyczaj z wysokimi walorami moralnymi. One to decydowały i decydują o dużym prestiżu wojska w oczach środowiska cywilnego. Wartości te ulegają oczywiście zmianom. Istnieją jednak i takie, których sens pozostał niezmienny i uniwersalny – wyrażony w patriotycznym hasle wiążącym honor z Ojczyzną¹⁵. Świadomość służby wojskowej, będąca podstawową powinnością żołnierza, ma źródła racjonalne i uczuciowe. Obok przepisów prawa, opiera się na miłości Ojczyzny, wierności Narodowi i niezłomności w dotrzymywaniu przysięgi wojskowej. Wynika z potrzeby jak najlepszego służenia Rzeczypospolitej Polskiej, z poczucia osobistej odpowiedzialności za powierzony obowiązek obrony kraju, ze szczególnej czci i przywiązania do symboli Państwa Polskiego i jego Sił Zbrojnych, poczucia honoru i godności oraz z szacunku i pełnego zaufania do przełożonych¹⁶. Podobne słowa, do tych zawartych we współczesnym regulaminie wojskowym, przedstawił Władysław Sikorski, który pisał: „Głębokie umiłowanie Ojczyzny, rzetelne poczucie żołnierskiego honoru w połączeniu z obywatelskim uświadomieniem, decydują i dzisiaj o niewzruszalnym fundamencie żołnierskiego obowiązku. Decydują one o ofiarnej gotowości żołnierzy do poświęceń, bez której armia nie będzie nigdy bitną, chociażby była uzbrojoną od stóp do głów w najnowsze i najbardziej postępowe środki walki”¹⁷. Służba wojskowa, jak stanowi wspomniany „Regulamin Ogólny SZ RP”, „(...) jest misją społeczną o wyjątkowej randze i szczególnie doniosłym charakterze. Jej istota sprowadza się do bezwzględnej ochrony i obrony dobra wspólnego oraz polskiej racji stanu, będących zasadniczymi wartościami Narodu i Państwa Polskiego”¹⁸. Na straży tych wartości stoją Siły Zbrojne, zgodnie z wolą narodu. A wartością najwyższą w tym względzie jest Ojczyzna, słowo-symbol, trzecia część dewizy (obok słów: Bóg i Honor) – napisu umieszczonego na sztandarach wojskowych. Dobitnie potwierdzają to słowa Ojca Świętego, Jana Pawła II wypowiedziane podczas IV pielgrzymki do Ojczyzny, na spotkaniu z żołnierzami Wojska Polskiego w Koszalinie w dn. 2 czerwca 1991 roku: „Służba wojskowa jest nie tylko zawodem czy obowiązkiem. Musi być także wewnętrznym nakazem sumienia, nakazem serca. Tradycje żołnierskie Polaków poprzez wieki łączyły służbę wojskową z miłością Ojczyzny”¹⁹.

Wiele w służbie wojskowej zależy nie tylko od wykszolenia, lecz także od duchowości i osobowości żołnierza, jak zauważył biskup polowy Wiesław Lechowicz, wygłaszając homilię w czasie obchodów święta Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych w dn. 1 lipca 2022 r.)²⁰. Specyficzność armii jako zbiorowości, której działalność wewnętrzna i zewnętrzna jest określona normami prawnymi, jej zakres obowiązków wynika z odrębności wojskowych

¹³ <https://ordynariat.wp.mil.pl/pl/articles/nauczanie-pasterskie-2022/kazanie-biskupa-polowego-wieslawa-lechowicza-podczas-swiet-wojska-polskiego/>

¹⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, op. cit., [2265].

¹⁵ A. Kołodziejczyk, *Godność i honor żołnierski*, op. cit., s. 3.

¹⁶ *Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych RP*, Wyd. MON, Warszawa 2004, s. 10.

¹⁷ W. Sikorski, *Nad Wisłą i Wkrą. Studium z polsko-rosyjskiej wojny 1920 roku*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów – Warszawa – Kraków 1928, s. 214-215.

¹⁸ *Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych RP*, op. cit., s. 11.

¹⁹ https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/05koszalin_02061991.html

²⁰ M. Muszańska, *Uniwersalny wymiar wojskowej misji*, „Nasza Służba” 2022, nr 7, s. 5.

jako grupy społecznej. O „esprit de corps”²¹ oddziału stanowi przede wszystkim: kult wspólnych wartości (honor, patriotyzm, wierność); kult wspólnych symboli (sztandar, mundur, barwa, odznaki i oznaki, broń); poszanowanie i kultywowanie tradycji, obyczajów i zwyczajów, ceremoniału; silna świadomość przynależności do grupy (np. pułku, szwadronu); gotowość do poświęcenia osobistych interesów na rzecz grupy (koleżeństwo, ofiarność, solidarność); wspólne cele i zadania²². Toteż u Jana Pawła II znajdujemy zdecydowane stwierdzenie, że „służba jest miarą i kryterium wielkości człowieka”²³.

Można zatem służbę wojskową traktować, używając metaforycznego określenia, jako służbę wartościom (o czym wspomniano wcześniej). Sformułowanie to odnosi się do wartości najważniejszych dla człowieka (życie, człowiek, wolność, pokój), wartości osobowych, w tym duchowych (prawda, dobro, piękno) i kulturowych (Ojczyzna, dziedzictwo kulturowe, tradycja)²⁴. I odwołanie do Boga, „tak mi dopomóż Bóg” wypowiedziane przez żołnierzy w trakcie składania przysięgi wojskowej na sztandar wojskowy, na którym widnieją słowa „Bóg – Honor – Ojczyzna” (będzie to przedmiotem dalszych rozważań). Zatem, służba i poświęcenie dla Ojczyzny, ale przy wsparciu Opatrzności – jednym słowem służba Ojczyźnie i Bogu, dla chwały Rzeczypospolitej Polskiej i Boga.

2. Tak mi dopomóż Bóg

Przysięga określana jest jako ślubowanie lub uroczyste przyrzeczenie²⁵ bądź jako uroczyste zapewnienie o prawdziwości tego, co się mówi, wypowiedziane zwykle w słowach ustalonych zwyczajowo (np. przysięga na wierność Ojczyźnie)²⁶. Osoba składająca przysięgę zobowiązuje się do czegoś. Przysięga wojskowa jest aktem ślubowania wyrażającym cele i zadania postawione żołnierzowi zwykle przez naród. Jest deklaracją lojalności wobec kraju i jego sił zbrojnych. Jest to ważny akt prawny i ideowo-moralny, dopełniany w uroczystej formie przez wszystkich żołnierzy wstępujących służby wojskowej²⁷. Przysięga wojskowa to najbardziej uroczysty i wymowny akt w służbie wojskowej²⁸. Ceremonia przysięgi wojskowej ze względu na swą treść, uroczystą oprawę oraz fakt uczestniczenia oficjalnych gości i członków rodzin ma duże znaczenie ideowo-wychowawcze. Związane z nią przeżycia duchowe wywierają trwałe, pozytywny wpływ na późniejsze zachowania żołnierza. Stanowi także element kultury narodowej i świadomości społecznej. Sprzyja integracji wojska ze społeczeństwem, a zwłaszcza patriotycznemu wychowaniu młodzieży. Ceremoniał przysięgi wzmacnia również szacunek dla obowiązku obrony Ojczyzny, a jednocześnie pogłębia przywiązanie do tradycji i symboliki narodowej²⁹.

Zgodnie z ustawą o obronie Ojczyzny³⁰, każdy żołnierz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej składa przysięgę wojskową według następującej roty: *„Ja, żołnierz Wojska Polskiego, przysięgam służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej, bronić jej niepodległości i granic. Stać na straży Konstytucji, strzec honoru żołnierza polskiego, sztandaru wojskowego bronić. Za sprawę*

²¹ „Esprit de corps” (franc.) to określenie trudne do przetłumaczenia i zdefiniowania, z uwagi na wiele znaczeń jakie posiada, w tym odnoszące się do wojska. Pojęcie to określa się często mianem „ducha oddziału”, „ducha koleżeństwa” czy też „ducha zbiorowości żołnierzy zawodowych”. W tym kontekście mówi się również o „patriotyzmie oddziałowym”

²² *Leksykon dydaktyczno-wychowawczy*, (W:) Vademecum dydaktyczno-wychowawcze 1998, nr 2, s. 294 – 295.

²³ K. Olbrycht, op. cit., s. 95.

²⁴ Ibidem, s. 92.

²⁵ B. Wilkowicz, *Polska przysięga wojskowa*, Oficyna Wydawnicza „Espero”, Kraków 1999, s. 11.

²⁶ *Słownik języka polskiego*, t. 2, PWN, wyd. IX, Warszawa 1994, s. 1056.

²⁷ B. Wilkowicz, op. cit., s. 12; *Leksykon wiedzy wojskowej*, Wyd. MON, Warszawa 1979, s. 349.

²⁸ *Ceremoniał wojskowy*, Wyd. MON, Warszawa 1995, s. 199.

²⁹ B. Wilkowicz, op. cit., s. 17-18.

³⁰ *Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny*, op. cit., art. 12.

mojej Ojczyzny w potrzebie krwi własnej ani życia nie szczędzić. Tak mi dopomóż Bóg”. Żołnierz składający przysięgę wojskową, może w zależności od własnego uznania odstąpić od wypowiedzenia ostatniego zdania roty.

Jednakże przywołanej formuły „Tak mi dopomóż Bóg” nie wolno traktować jako zwrotu wprost skierowanego do Boga, ale jako coś, co ma być rodzajem westchnienia-życzenia „żeby Bóg mi dopomógł” w mojej służbie Ojczyźnie, albo też przeświadczenia, że Bóg jest ze mną (z nami) i błogosławi orężowi naszemu. „Człowiek ze swej natury i powołania jest istotą religijną. Wychodząc od Boga i zdążając do Boga, człowiek tylko wtedy żyje życiem w pełni ludzkim, gdy w sposób wolny przeżywa swoją więź z Bogiem”³¹. Można to traktować także jako okazanie Bogu zaufania we wszystkich okolicznościach, a nawet w przeciwnościach³², a szczególnie w sytuacjach poświęcenia dla Ojczyzny. Podkreślał to biskup polowy Józef Gawlina w czasie kazania wygłoszonego w 1939 roku, mówiąc że „Człowiek woła Boga na świadka, że prawdę mówi, że słowa dotrzyma, obietnicy nie złamie, że gotów raczej życie poświęcić niż w wierności uchybić”³³.

Odniesienie i odwołanie do Boga na zakończenie żołnierskiego ślubowania jest niejako wyrazem nadziei, zawierzenia i powierzenia Bogu swej służby Ojczyźnie. Składając przyrzeczenie na sztandar wojskowy, żołnierz wyraża tym samym wiarę i ufność w Boga, że będzie nad nim czuwał w jego służbie Ojczyźnie. „Błogosławiony, kto pokłada ufność w Bogu”, uczył biskup polowy Sławoj Leszek Głódź³⁴. Dzięki Bożym światłom można lepiej rozumieć sens wojskowej służby. Bóg jest dobrym Ojcem, zawsze gotowym, aby przebaczyć i dać swoim dzieciom nadzieję i szansę na nowe życie. Można zatem powiedzieć, że żołnierz poprzez hasło na sztandarze zwraca się do Boga, aby wspierał i pomagał mu w dotrzymaniu wierności względem narodu i Ojczyzny. Ojczyzna jest Bożym dziełem, mówił Jan Paweł II. Z Bożych źródeł wyrasta odpowiedzialność za Ojczyznę. Odpowiedzialność to odpowiedź na zadania, jakie Bóg nam stawia do wypełnienia życiem, słowem i czynem. Do takiej odpowiedzialności wychowuje Kościół. Ewangelia bowiem uczy odpowiedzialnej miłości bliźniego, Narodu i Ojczyzny³⁵. To Bóg, Pan dziejów, obdarza człowieka Ojczyzną, zakorzenia w tym, co stanowi jej specyfikę³⁶.

Na podstawie wydarzeń historycznych zauważa się, że żołnierz polski często znajdował czas na modlitwę przed bitwą i niejednokrotnie były to bitwy wygrane, można więc wnioskować, że wpływało to na podniesienie morale. Przykładami jest m.in. bitwa pod Grunwaldem poprzedzona zbiorowym odśpiewaniem pieśni „Bogarodzica”, Bitwa Warszawska, której przełomowy moment przypadł na Święto Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, czy Potop Szwedzki, w którym podupadły duch żołnierski na nowo rozbudziła heroiczna obrona Jasnej Góry.

3. Bóg – Honor – Ojczyzna

Istotne znaczenie w życiu każdego człowieka odgrywają fundamentalne, ogólnoludzkie wartości. Preambuła Konstytucji wskazuje na te uniwersalne wartości, eksponując przede wszystkim Ojczyznę (jej byt i przyszłość), naród (wszyscy obywatele RP), dobro wspólne (Polska), dziedzictwo narodowe, suwerenność, demokrację i Boga (będącego źródłem prawdy, sprawiedliwości, dobra i piękna). Natomiast w art. 5 niepodległość, niepodzielność, bezpieczeństwo i nienaruszalność granic państwa uznane zostały za wartości najważniejsze z punktu widzenia egzystencji narodu, które są chronione przez Siły Zbrojne RP (art. 26.1)³⁷.

³¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, op. cit., [44].

³² *Ibidem*, [227].

³³ Za: A. Kunert, *Bóg, Honor, Ojczyzna. Przywrócenie czy wprowadzenie Boga na sztandary Polskich Zbrojnych Sił Zbrojnych na Zachodzie?*, „*Studia Polonijne*” 2021, t. 42, s. 275.

³⁴ S. L. Głódź, *Walcę dla Chrystusa*, Wyd. Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego, Warszawa 1995, s. 52.

³⁵ *Ibidem*, s. 30.

³⁶ *Ibidem*, s. 33.

³⁷ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, op. cit., art. 5 i art. 26.1.

Mając na uwadze wartości, które stanowią niejako busołą aksjologiczną w służbie żołnierza, odnajdziemy je w przywołanej wcześniej rocie przysięgi wojskowej, jak również zamieszczonych na sztandarach wojskowych, w postaci triady: Bóg – Honor – Ojczyzna.

Od zarania historii wojskowości sztandar jednostki był nierozzerwalnie związany z jej istnieniem. Tak, jak nie mógł istnieć sztandar bez jednostki, tak jednostka nie miała racji bytu bez sztandaru. Sztandar wojskowy ma szczególne znaczenie dla żołnierzy i ich wychowania. Stosownie do zapisów ustawy o znakach Sił Zbrojnych, „Sztandar jest znakiem jednostki wojskowej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Jest on symbolem sławy wojennej i tradycji oraz wierności, honoru i męstwa, których Ojczyzna wymaga od swych żołnierzy”³⁸. Na środku sztandaru jest umieszczony (na odwrocie orła, godła Polski – przyp. K.K.) w trzech wierszach napis „BÓG HONOR OJCZYŻNA”, haftowany złotym szychem³⁹.

Na sztandar żołnierze składają przysięgę, towarzyszy im podczas służby – w czasie różnych uroczystości wojskowych i o charakterze patriotycznym, z nim się żegnają kończąc służbę wojskową. Obowiązkiem żołnierza jest bronić i strzec sztandaru jednostki wojskowej oraz wartości, które zawarte są w jego symbolice⁴⁰. Nic zatem dziwnego, że tak ważne jest to, co na tym sztandarze się znajduje. „Sztandar w każdej formacji wojskowej jest szczególnym symbolem nie tylko danej jednostki, ale też Ojczyzny, której sprawie szczególnie oddani są ci, którzy pełnią służbę wojskową” – powiedział Jan Paweł II w przemówieniu na spotkaniu z Wojskiem Polskim w Koszalinie w dn. 2 czerwca 1991 roku, podczas IV pielgrzymki do Ojczyzny⁴¹.

Hasło-napis na sztandarach wojskowych odpowiada najgłębszej treści historii i tradycji Ojczyzny i wojska. Od zarania swych dziejów naród Polski był wierny głębokiej idei, zawartej w tych trzech wymownych słowach. Ich kolejność nie jest przypadkowa. Człowiek zwrócony w kierunku Boga, szukający u Boga odpowiedzi i stawiający Boga i Jego wolę na pierwszym miejscu traktuje swoje miejsce w czasie i przestrzeni, jako zadanie do wykonania, które nigdy samo w sobie nie jest celem, a jedynie środkiem do osiągnięcia celu fundamentalnego, czyli życia wiecznego. Tak ukierunkowany staje się wolny od nacisków zewnętrznych, „nie kłania się okolicznościom”, nie ulega słabościom wewnętrznym, takim jak pycha, czy zazdrość. Zwieńczeniem tej postawy jest uczucie miłości do bliźniego, które może, ale nie musi przejawiać się w pragnieniu aktywnej służbie Ojczyźnie, właśnie z uwagi na drugiego człowieka, a nie dla zaspokojenia własnych żądz⁴².

Zatem, pierwsza część dewizy, hasła umieszczanego na sztandarach wojskowych odnosi się do Boga jako wartości transcendentalnej. Bóg, w sensie najogólniejszym to byt osobowy, będący racją istnienia całej rzeczywistości oraz celem życia człowieka, a także głównym przedmiotem jego wierzeń i kultu (religia). W religijnych koncepcjach Boga z reguły dominuje wyjaśnienie relacji między człowiekiem i Bogiem oraz uzasadnienie sprawowania kultu, wyznawania określonej wiary i przyjęcia pewnych norm moralnych, z czego wynika podkreślenie wyjątkowości Boga, jego niezwykłej mocy oraz opiekuńczego odniesienia (opatrności) względem świata i człowieka.

Skoro stajemy pod sztandarem, na którym widnieje inskrypcja „Bóg – Honor - Ojczyzna” to winniśmy rozważyć, co te słowa oznaczały, dla tych, którzy stawali pod nimi przez wieki i co oznaczają dla nas dziś. Być może miłość do Ojczyzny i drugiego człowieka stanie się zaproszeniem do poznania Boga. Być może refleksja nad kolejnością tych słów stanie się okazją do pogłębienia wiary i zmiany priorytetów zgodnie z myślą św. Augustyna: „Jeśli Bóg jest na

³⁸ Ustawa z dnia 19 lutego 1993 r. o znakach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1993 nr 34 poz. 154), art. 8.1.

³⁹ *Ibidem*, art. 14.1.

⁴⁰ *Ibidem*, art. 8.2.

⁴¹ https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/05koszalin_02061991.html

⁴² T. Rakowski, *Bóg, Honor, Ojczyzna! Wymagające zobowiązanie i wymagający model życia*, wPolityce.pl (opublikowane 1 marca 2015 r.).

pierwszym miejscu, wszystko jest na swoim miejscu”. Być może zrozumiemy, że świadomość stanu rzeczywistości wymaga od nas podjęcia zdecydowanego działania w pełnej symbiozie z Bogiem w myśl zasady św. Ignacego: „Tak Bogu ufaj, jakby całe powodzenie spraw zależało tylko od Boga, a nie od ciebie; tak jednak dokładaj wszelkich starań, jakbyś ty sam miał to wszystko zdziałać, a Bóg nic zgoła”⁴³.

Benedykt XVI zwraca uwagę, że „rozumienie Boga jako kochającego Ojca wymaga tego, żeby człowiek był gotowy podjąć służbę dla drugiego, bowiem to służba coraz bardziej otwiera na miłość Boga i człowieka”⁴⁴. W tym też kontekście rozpatrujemy służbę wojskową jako służbę innym ludziom, służbę Ojczyźnie i narodowi jako wspólnocie ludzi. Gotowość służenia Ojczyźnie, gotowość do wszelakich poświęceń dla niej, gotowość ponoszenia ofiar w imię Ojczyzny – to najwyższy poziom żołnierskiego (ale także i obywatelskiego) patriotyzmu. Żołnierz ślubuje bowiem, że dla ochrony i obrony jednej wartości (Ojczyzna), gotów jest poświęcić inne, równie cenne dla niego wartości: życie i zdrowie. Jak twierdzi Feliks Chwalibóg, „narażać życie warto tylko dla takich dóbr, bez których żyć ciężko”⁴⁵. Niepodległa Rzeczypospolita, niezależny od innych naród polski to fundamentalne sprawy, wpływające w sposób istotny na jakość życia obywateli, na ich duchową i materialną egzystencję.

Po imieniu Boskim powinno pierwsze miejsce w słowniku żołnierskim zajmować pojęcie honoru. Dotrzymać danego słowa i zbrojną ręką stanąć w jego obronie, to dopiero pełny obraz honoru żołnierskiego. Kto słowa nie dotrzymuje, traci honor, chociażby najwaleczniejszą miał postawę. Traci honor zwłaszcza – kto łamie słowo przypieczętowane ślubem, ślubowaniem, czy przysięgą. Takich też Bóg błogosławieństwem nie darzy. Jasnym więc jest, że chrześcijanin honor ceni prawdziwy i to więcej niż życie⁴⁶, mówił w trakcie kazania z 1939 roku biskup polowy Józef Gawlina.

Te trzy sztandarowe słowa to kluczowe znaki rozpoznawcze, to wezwanie i wyzwanie, to słupy milowe wyznaczające życie i świat wartości każdego Polaka. Natomiast Bóg i Ojczyzna to wartości do których nie można przechodzić bez honoru. Honor oznacza cześć, szacunek, prawość, uczciwość, godność, gotowość poświęcenia, wierność. Bóg jest początkiem i celem wszystkich. On da, rzy dobrem, błogosławieństwem. On jest naszym Ojcem gotowym przebaczyć po każdym powrocie z marnotrawnej drogi. Do Boga nie możemy przystępować bez honoru. Ale również i Ojczyzna wymaga honoru w codziennej służbie, pracy i nauce. Kto nie służy Ojczyźnie z honorem, ten nie cofnie się przed zdradą, przed aferami, przed fałszywym świadectwem. Honor zbudowany jest z miłości do prawdy, do człowieka. Niech zatem Pan da nam honor wkroczenia na drogę doskonalszą, wiodącą do miłości Boga i Ojczyzny, jak podkreślał w swoich kazaniach Tadeusz Płoski, biskup polowy WP)⁴⁷.

Dlatego, kto wypisuje na swym sztandarze słowa „Bóg, Honor, Ojczyzna”, ten rozpoznaje Wszechmocnego w Kościele założonym przez Jezusa z Nazaretu, wiąże swe życie z tym Bogiem, decyduje się - bez względu na cenę - wszystko jemu poddać⁴⁸.

Sztandar jest wyjątkowym symbolem, który kojarzy w sobie trzy motywy, stanowiące symbol oddziału powiązany z emblematami formacji, wojska i znakami ogólnonarodowymi (godłem i barwami państwowymi)⁴⁹. Na nim są umieszczone słowa: Bóg – Honor - Ojczyzna, odzwierciedlające najwyższe wartości każdego żołnierza. Jednoczyć się i walczyć w imię sztandaru to znaczy jednoczyć się i walczyć w imię tych wartości, o których sztandar ma bezustannie

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ K. Olbrycht, op. cit., s. 102.

⁴⁵ *Leksykon złotych myśli* (wybór K. Nowak), wyd. II, Warszawa 1997, s. 294.

⁴⁶ Za: A. Kunert, op. cit., s. 275-276.

⁴⁷ ks. J. Zapotoczny, *Wybrane elementy symboli na sztandarach wojskowych*, s. 8, https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/plik/file/2012-05-16%20Zapotoczny_sztandary_wojskowe_symbole.pdf

⁴⁸ M. Tkaczyk, *Bóg Honor Ojczyzna*, [w:] www.pamiec.org.pl. (Za: *Ibidem*, s. 7).

⁴⁹ K. Satora, *Opowieści wrześnieowych sztandarów*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990, s. 9.

przypominać⁵⁰. Jak zauważa Waldemar Kitler, hasło „Bóg, Honor, Ojczyzna” stanowi idealistyczne ujęcie wierności państwu przez żołnierzy Wojska Polskiego. „Dominujący kanon interpretacji dewizy, to Ojczyźnie wszystko, prócz miłości Boga najwyższego i Honoru”⁵¹. Bóg jest źródłem inspiracji i mocy, honor - znakiem godności, wytrwałości i determinacji, a służba Ojczyźnie - powołaniem, celem i miejscem całego żołnierskiego życia.

4. Duszpasterstwo wojskowe jako duchowe wsparcie żołnierzy

Pośród wielu form duszpasterskiej aktywności Kościoła Katolickiego duszpasterstwo wojskowe zajmuje bardzo szczególne miejsce. Wynika to z faktu, iż Kościół zawsze z niezwykłą dbałością starał się zapewnić żołnierzom odpowiednią opiekę duchową⁵², stosownie do różnych okoliczności wynikających ze specyfiki i charakteru służby wojskowej. Posługa religijna kapłanów wśród żołnierzy z jednej strony zaspokaja potrzeby duchowe wojskowych, a z drugiej - kształtuje ich postawy moralne. Stąd też, zarówno w czasie pokoju, jak i działań wojennych konieczna jest obecność kapelana w wojsku.

Dzieje duszpasterstwa wojskowego na ziemiach polskich mają bardzo bogatą historię. Pierwsi duszpasterze pojawili się w wojsku polskim pod koniec X wieku, w okresie walk polsko-niemieckich⁵³. Natomiast duszpasterstwo wojskowe w formie zorganizowanej, ujętej ramami przepisów, pojawiło się w armii polskiej u schyłku XVII wieku, jako jedno z pierwszych w Europie. Tradycja pracy kapelańskiej wśród żołnierzy była jednak znacznie starsza.. Do czasu wprowadzenia instytucji kapelanów stałych, posługi duchowe w obozach wojskowych pełnili kapelani i spowiednicy królów, książąt, hetmanów wyruszających na wyprawy wojenne. Ponadto armii towarzyszyli kapelani obozowi zwani też kaznodziejami obozowymi. Byli to przeważnie zakonnicy traktujący pracę w wojsku jak swego rodzaju misję. Dzięki długoletniej służbie znali psychikę żołnierza, umieli pogodzić zwaśnionych lub płomiennym kazaniem zagrać do walki. W przededniu bitwy spowiadali wojsko, udzielali Komunii Świętej. Po zwycięstwie odprawiali nabożeństwa dziękczynne, organizowali pogrzeby poległych⁵⁴. Stałe duszpasterstwo wojskowe wprowadził do armii polskiej Sejm Warszawski z 1690 roku, ustanawiając 36 etatowych kapelanów⁵⁵.

Z chwilą odzyskania przez Polskę niepodległości, w listopadzie 1918 r. rozpoczął się proces odbudowy sił zbrojnych. Temu procesowi towarzyszył także Kościół poprzez struktury duszpasterstwa wojskowego. Początkowo był to Urząd Naczelnego Kapelana Wojsk Polskich, na czele którego stał ks. Jan Pajkert. W grudniu 1918 r. został on przekształcony w Konsystorz Polowy wyznania Rzymsko-Katolickiego. W wyniku starań rządu polskiego i biskupów Stolica Apostolska ustanowiła Biskupstwo Polowe, a 5 lutego 1919 r. Ojciec Święty Benedykt XV powołał bp. Stanisława Galla, pomocniczego biskupa warszawskiego, na urząd biskupa polowego Wojsk Polskich. Następcą bp. Stanisława Galla był bp Józef Gawlina, który został konsekrowany 19 marca 1933 r. Podczas II wojny światowej zorganizował struktury duszpasterstwa wojskowego w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie oraz w okupowanym kraju⁵⁶.

⁵⁰ Z. Dziemianko, M. Trajdos, *Wychowanie w oparciu o symbole narodowe i wojskowe*, „Vademecum dydaktyczno-wychowawcze” 2001, nr 7, s. 261.

⁵¹ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2011, s. 242.

⁵² K. Rak, *Utworzenie, status prawny i organizacja rzymskokatolickiego duszpasterstwa wojskowego w Polsce w świetle obowiązujących przepisów prawa cywilnego i kanonicznego*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2011, tom XXIV, s. 323.

⁵³ *Ibidem*, s. 324.

⁵⁴ T. Płoski, *Duszpasterstwo wojskowe w Polsce w świetle stosunków państwo-kościół*, „Studia Warmińskie” 2000, tom XXXVII, s. 579.

⁵⁵ *Duszpasterstwo wojskowe w Siłach Zbrojnych RP – zadania i wyzwania, Referat został wygłoszony podczas konferencji duszpasterskiej w Chorwacji 14 kwietnia 2009 roku przez bp. Tadeusz Płoskiego, biskupa polowego WP* (https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/pl/263_7015.html).

⁵⁶ <https://episkopat.pl/5-lutego-100-lecie-ordynariatu-polowego-wojska-polskiego/>

Z przyczyn politycznych i ideologicznych duszpasterstwo wojskowe w Polsce po II wojnie światowej funkcjonowało w ramach Dziekanatu Wojska Polskiego, na czele którego stał Generalny Dziekan Wojska Polskiego, nie będący biskupem. Trzeba przy tym podkreślić, że zakres posługi religijnej był niewielki. Uważano, że żołnierzom służby zasadniczej i kadry zawodowej, jako zwartej ideologicznie i prezentującej naukowy światopogląd, nie są potrzebne praktyki religijne. Korzystających z posług duszpasterskich szykanowano i karano na różne sposoby.

21 stycznia 1991 roku papież Jan Paweł II Bullą Nominacyjną przywrócił w Polsce Ordynariat Polowy, powołując jednocześnie Biskupa Polowego Wojska Polskiego w osobie ks. bp. Sławoja Leszka Głódzia. Zgodnie z Dekretem Nuncjatury Apostolskiej w Warszawie, Ordynariat Polowy rozpoczął swoje funkcjonowanie od dnia 31 stycznia 1991 roku⁵⁷. Papież na spotkaniu z żołnierzami Wojska Polskiego w Koszalinie, podczas IV pielgrzymki do Ojczyzny w 1991 roku, powiedział: „Przywrócenie duszpasterstwa wojskowego z pewnością usuwa jakiś mur, jakim usiłowano oddzielić wojsko od społeczeństwa. Wojsko, które ułatwia żołnierzowi, a w każdym razie mu nie przeszkadza zwracać się ku tym wartościom, które były szczególnie ważne w jego domu rodzinnym, naród łatwiej może uznać za swoje wojsko, za żywą i integralną część społeczeństwa”⁵⁸.

Bardzo ważnym momentem dla duszpasterstwa wojskowego w Polsce było uchwalenie w dniu 17 maja 1989 roku przez Sejm Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dwóch aktów prawnych: „Ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania” oraz „Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej”.

Pierwsza ustawa osobom odbywającym służbę wojskową, zgodnie z zasadami swojego wyznania, uregulowała prawo do uczestnictwa w czynnościach i obrzędach religijnych oraz wypełniania obowiązków religijnych i obchodzenia świąt religijnych. W świetle tej ustawy wszystkie osoby pełniące służbę wojskową mogą posiadać i korzystać z przedmiotów potrzebnych do uprawiania kultu i praktyk religijnych. Wszystkie kościoły oraz związki wyznaniowe na mocy ustawy zyskały prawo do udzielania posług religijnych osobom pełniącym służbę w Wojsku Polskim oraz organizować obrzędy i zgromadzenia religijne⁵⁹.

Natomiast druga ustawa zapewnia wszystkim osobom pełniącym służbę wojskową, a także ich rodzinom, swobodę spełniania lub niespełniania, zależnie od ich woli, praktyk religijnych. Dotyczy to również możliwości uczestniczenia - poza terenem jednostek wojskowych - we Mszy św. w niedziele i święta oraz w innych zwyczajowych praktykach religijnych organizowanych w kościołach garnizonowych lub niegarnizonowych, jeśli nie koliduje to z ważnymi obowiązkami służbowymi. Jeśli zaś chodzi o duszpasterstwo wojskowe, to kapelani troszczą się o realizację praktyk religijnych w wojsku, w szczególności przez indywidualny kontakt z żołnierzami na terenie jednostek wojskowych, w terminach uzgodnionych z dowódcami tych jednostek⁶⁰.

Duszpasterstwo wojskowe posiada swoją autonomię prawną i odrębność zapewnianą przez poszczególne ustalenia prawne. Jednym z nich jest Konstytucja Apostolska Jana Pawła II „*Spirituali militum curie*” z 21 kwietnia 1986 roku. Czytamy w niej, że: „Kościół zawsze z niezwykłą dbałością starał się o zapewnienie żołnierzom, stosownie do różnych okoliczności, duchowej opieki. Żołnierze stanowią bowiem określoną grupę społeczną i ze względu szczególne warunki życia wchodzi na stałe w skład sił zbrojnych z własnej woli lub też na mocy

⁵⁷ J. Ostojki, *Patriotyczno-wychowawcze i społeczne funkcje duszpasterstwa wojskowego*, „Studia ad Educationem Defensoriam Pertinentia” 2005, folia 24, s. 67.

⁵⁸ https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/05koszalin_02061991.html

⁵⁹ *Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania* (Dz. U. 1989 Nr 29 poz. 155), art. 2, art. 4 i art. 19.

⁶⁰ *Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* (Dz.U. z 1989 r., Nr 29, poz. 154), art. 25.

prawa powoływani do nich na określony czas, potrzebują konkretnej i specyficznej opieki duszpasterskiej. To, według biskupa Tadeusza Płoskiego, prawo do manifestowania swojej religijności. To motywacja dla przełożonych wojskowych, aby dbali o docenianie pracy żołnierza⁶¹.

Głównym celem kapłanów towarzyszącym żołnierzom od początku istnienia państwowości polskiej była potrzeba duchowa, która wynikała z przekonań religijnych i wiary chrześcijańskiej. W kolejnych etapach kształtowania się charakteru wojsk, rola kapelanów, a z czasem całego duszpasterstwa wojskowego nabierała charakteru sformalizowanego wsparcia podczas działań wojennych, jak i podczas czasu pokoju. Kapelani przede wszystkim dbali o zapewnienie sprawowania sakramentów świętych, w szczególności sakramentu Eucharystii i spowiedzi, co w początkowych czasach było obowiązkiem każdego żołnierza przed bitwą. Kolejnym zadaniem było towarzyszenie podczas przygotowań oraz w trakcie działań wojennych⁶².

Natomiast współcześnie, tradycyjne funkcje duszpasterskie sprowadzają się do: a) sprawowania liturgii, b) otaczania żołnierzy opieką duszpasterską, c) prowadzenia edukacji religijnej, d) prezentowania i ochrony wartości etycznych i moralnych, e) religijnego uzasadniania służby wojskowej⁶³. Oprócz posługi religijnej zaznaczyć należy udział kapelanów w pracy wychowawczej w jednostkach wojskowych. Uczestniczą oni w uroczystościach wojskowych i państwowych z udziałem wojska, nawiązując do chlubnych tradycji duszpasterstwa wojskowego armii przed wrześniowej⁶⁴. Ponadto, w zakresie kształtowania postaw żołnierskich, zadania w tej sferze dotyczą troski o poziom moralny żołnierzy i kształt relacji interpersonalnych, przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom społecznym oraz kształtowanie uczuć patriotycznych. Kapelan prowadzić może pracę duszpasterską wśród wiernych środowiska wojskowego m.in. przez: spowiedź, nabożeństwa, udział w uroczystościach wojskowych, wizyty duszpasterskie w koszarach, spotkania z żołnierzami. Ponadto może organizować pogadanki czy przeprowadzać indywidualne rozmowy⁶⁵.

Podsumowanie

Służba dla Ojczyzny i miłość do niej wyrażana jest przez żołnierzy w codziennej służbie. W obronie zagrożonej Ojczyzny gotowi są – co deklarują w czasie składania przysięgi – poświęcić nawet swoje życie, odwołując się przy tym do Boga. Również na sztandarach wojskowych zamieszczone są słowa: „Bóg – Honor - Ojczyzna”. Bóg i Ojczyzna – dwie najwyższe wartości spięte klamrą honoru – godności człowieka, godności żołnierza podejmującego służbę Ojczyźnie i Bogu, przede wszystkim poprzez uczciwe i rzetelne spełnianie swoich zadań nie tylko żołnierskich, wojskowych, ale także i obywatelskich.

Źródłem wszystkich cnót żołnierskich jest miłość Boga i Ojczyzny, wynikająca z głębokiej wiary w nieśmiertelność duszy ludzkiej i duszy Narodu. Honor ma być bezpośrednim motorem jego działalności bojowej i pracy samowychowawczej. Zarówno honor jak i Ojczyzna, dla wierzących zaś także Bóg, to wartości ponadczasowe i nieprzemijające⁶⁶. Ojczyźnie służyć może każdy, obojętnie od wyznania, rasy czy poglądów politycznych.

Z miłości Boga i Ojczyzny, z poczucia honoru wypływa wierność żołnierza. Żołnierz polski jest wierny swemu Narodowi, który z pełnią zaufania oddał w jego ręce obronę kraju, wierny złożonemu ślubowaniu i przyjętym na siebie obowiązkom, które z zaangażowaniem

⁶¹ S. Bylina, *Rola duszpasterstwa wojskowego w dziejach Polski do 1918 r.*, [w:] A. Filipek (red.), *Elementy teorii i praktyki transdyscyplinarnych badań problemów bezpieczeństwa*, tom IV: *Odkrywanie znaczeń w naukach o bezpieczeństwie*, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2015, s. 279-280.

⁶² *Ibidem*, s. 287.

⁶³ *Duszpasterstwo wojskowe w Siłach Zbrojnych RP – zadania i wyzwania, Referat został wygłoszony podczas konferencji duszpasterskiej w Chorwacji 14 kwietnia 2009 roku przez bp. Tadeusz Płoskiego, biskupa polowego WP* (https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/pl/263_7015.html).

⁶⁴ J. Ostojki, op. cit., s. 67.

⁶⁵ R. Bera, *Metodyka kształtowania postaw żołnierskich*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1999, s. 54.

⁶⁶ <https://histmag.org/Z-Bogiem-na-sztandarze-7617>

spełni, pamiętając, że nie ma prawdziwego honoru bez sumiennego spełniania obowiązków. Podkreślić wypada także wielkie znaczenie wsparcia duchowego żołnierzy. Etos chrześcijański ma niejako „wyposażyć” żołnierza w wartości moralne, które pozwolą mu sprostać rzeczywistości, z jaką może się spotkać nie tylko na polu walki, ale również i w czasie działania w okresie pokoju.

Streszczenie:

Myślenie o służbie wojskowej utożsamia to pojęcie ze służbą wartościom (jak również innym ludziom) i temu, co uznaje się za szczególnie wartościowe, ważne dla żołnierza, dla narodu, dla Ojczyzny. Mamy tutaj na uwadze te wartości, które wyznaczają istotę i sens żołnierskiej służby, i które stanowią niejako busolę aksjologiczną jego działania. Po pierwsze to słowa-wartości zamieszczone na sztandarach wojskowych (Bóg – Honor – Ojczyzna), a po drugie – rota składanej przez żołnierzy przysięgi wojskowej (w obecności sztandaru), jako zbiór wartości społecznych, moralnych i transcendentnych.

Rozważania prowadzone w niniejszym opracowaniu będą odnosiły się do wartości transcendentnych i myśleniu o żołnierskiej służbie w kategoriach pojęcia „służby Bogu”. Dlatego też analizie poddany zostanie problem obecności Boga w żołnierskiej służbie Rzeczypospolitej Polskiej, jako naszej Ojczyzny. W szczególności chodzi o odwołanie do Boga, czyli słowa „tak mi dopomóż Bóg” wypowiedziane przez żołnierzy w trakcie składania przysięgi wojskowej na sztandar wojskowy, na którym (obok Ojczyzny i Honoru) widnieje słowo Bóg. Zatem, służba i poświęcenie dla Ojczyzny, ale przy wsparciu Opatrzności – jednym słowem służba Ojczyźnie i Bogu, dla chwały Rzeczypospolitej Polskiej i Boga. Także przy wsparciu duchowym kapelanów i całego duszpasterstwa wojskowego.

Słowa kluczowe: Bóg, honor, Ojczyzna, żołnierze, służba wojskowa, duszpasterstwo wojskowe.

Summary:

Military service with God in defense of the homeland

Military service with God in defense of the homeland

Thinking about military service identifies this concept with service to values (as well as to other people) and what is considered particularly valuable, important for a soldier, for the nation, for the Homeland. Here we have in mind those values that determine the essence and meaning of the soldier's service, and which are, in a way, the axiological compass of his actions. Firstly, these are words-values placed on military banners (God - Honor - Homeland), and secondly - the rota of the military oath sworn by soldiers (in the presence of the banner), as a set of social, moral and transcendental values.

The considerations in this study will refer to transcendental values and thinking about military service in terms of the concept of "service to God". Therefore, the problem of the presence of God in the military service of the Republic of Poland as our homeland will be analyzed. In particular, it is about the reference to God, i.e. the words "so help me God" uttered by soldiers during the military oath on the military banner, on which (next to Homeland and Honor) there is the word God. Therefore, service and sacrifice for the Homeland, but with the support of Providence - in a word, service to the Homeland and God, for the glory of the Republic of Poland and God. Also with the spiritual support of chaplains and the entire military chaplaincy.

Key words: God, honor, homeland, soldiers, military service, military chaplaincy.

Bibliografia

Prace zwarte

Bera R., *Metodyka kształtowania postaw żołnierskich*, Dom Wydawniczy Bellona, Warszawa 1999.

Bylina S., *Rola duszpasterstwa wojskowego w dziejach Polski do 1918 r.*, [w:] A. Filipek (red.), *Elementy teorii i praktyki transdyscyplinarnych badań problemów bezpieczeństwa*, tom IV: *Odkrywanie znaczeń w naukach o bezpieczeństwie*, Wyd. Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego, Siedlce 2015, s. 277-290.

Głódź S. L., *Walczę dla Chrystusa*, Wyd. Ordynariatu Polowego Wojska Polskie, Warszawa 1995.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Wyd. Pallottinum 1994.

Kitler W., *Bezpieczeństwo Narodowe RP. Podstawowe kategorie, uwarunkowania, system*, Wyd. Akademii Obrony Narodowej, Warszawa 2011.

Kodeks honorowy żołnierza zawodowego Wojska Polskiego, Wyd. MON, Warszawa 2008.

Kołodziejczyk A., *Godność i honor żołnierski*, Wyd. MON, Warszawa 1987.

Mikołajczyk-Bezak H., *Wybrane zagadnienia ustroju Polski. Siły zbrojne w RP*, Nowe Wydawnictwo Polskie Ypsilon, Warszawa 2000.

Ostojski J., *Patriotyczno-wychowawcze i społeczne funkcje duszpasterstwa wojskowego*, „Studia ad Educationem Defensoriam Pertinentia” 2005, folia 24, s. 59-68.

Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Wyd. MON, Warszawa 2004.

Satora K., *Opowieści wrześnieowych sztandarów*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1990.

Sikorski W., *Nad Wisłą i Wkrą. Studium z polsko-rosyjskiej wojny 1920 roku*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów – Warszawa - Kraków 1928.

Śmiałek M., Trajdos M., Zduniak A. (red.), *Oddziaływanie wychowawcze w dowodzeniu. Płaszczyzny działalności wychowawczej dowódcy*, Wyd. Wyższej Szkoły Oficerskiej im. S. Czarnieckiego, Poznań 2000.

Tomilo J., *Postulowany model edukacji obywatelskiej w wojsku*, [w:] M. Kaliński (red.), *Edukacja obywatelska żołnierzy: nowy kształt, nowe wyzwania*, Wyd. MON, Warszawa 2005.

Wilkowicz B., *Polska przysięga wojskowa*, Oficyna Wydawnicza „Espero”, Kraków 1999.

Czasopisma

Dziemianko Z., *Edukacja obywatelska żołnierzy w Wojsku Polskim w okresie dwudziestolecia międzywojennego*, „Przegląd naukowo-metodyczny. Edukacja dla bezpieczeństwa” 2010, nr 3, s. 133-139.

Dziemianko Z., Trajdos M., *Wychowanie w oparciu o symbole narodowe i wojskowe*, „Vademecum dydaktyczno-wychowawcze” 2001, nr 7, s. 254-263.

Kunert A., *Bóg, Honor, Ojczyzna. Przywrócenie czy wprowadzenie Boga na sztandary Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie?*, „Studia Polonijne” 2021, t. 42, s. 261-297.

Morawiak A., *Kształcenie obywatelskie w dobie profesjonalizacji Sił Zbrojnych RP aspektem kształcenia dla bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe WSOWL” 2011, nr 3 (161), s. 123-133.

Muszańska M., *Uniwersalny wymiar wojskowej misji*, „Nasza Służba” 2022, nr 7, s. 5.

Olbrycht K., *Wartość służby w wychowaniu chrześcijańskim – w świetle refleksji Jana Pawła II i Benedykta XVI*, „Pedagogia Christiana” 2017, nr 2 (40), s. 89-107.

Ostojski J., *Patriotyczno-wychowawcze i społeczne funkcje duszpasterstwa wojskowego*, „Studia ad Educationem Defensoriam Pertinentia” 2005, folia 24, s. 59-68.

Płoski T., *Duszpasterstwo wojskowe w Polsce w świetle stosunków państwo-kościół*, „Studia Warmińskie” 2000, tom XXXVII, s. 579-596.

Rak K., *Utworzenie, status prawny i organizacja rzymskokatolickiego duszpasterstwa wojskowego w Polsce w świetle obowiązujących przepisów prawa cywilnego i kanonicznego*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2011, tom XXIV, s. 323-334.

Skorowski H., *Specyfika etyki zawodu żołnierza*, „Wojsko i Wychowanie” 1999, nr 1, s. 23-27.

Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. 1989 Nr 29 poz. 155).

Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz. U. z 2022 r., poz. 655).

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 1989 r., Nr 29, poz. 154).

Ustawa z dnia 19 lutego 1993 r. o znakach Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 1993, Nr 34, poz. 154).

Netografia

Duszpasterstwo wojskowe w Siłach Zbrojnych RP – zadania i wyzwania, Referat został wygłoszony podczas konferencji duszpasterskiej w Chorwacji 14 kwietnia 2009 roku przez bp. Tadeusz Płoskiego, biskupa polowego WP (https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/pl/263_7015.html)

<https://episkopat.pl/5-lutego-100-lecie-ordynariatu-polowego-wojska-polskiego/>

<https://histmag.org/Z-Bogiem-na-sztandarze-7617>

https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/jan_pawel_ii/przemowienia/05koszalin_02061991.html

<https://ordynariat.wp.mil.pl/pl/articles/nauczanie-pasterskie-2022/kazanie-biskupa-polowego-wieslawa-lechowicza-podczas-swiet-wojska-polskiego/>

http://wolnapolska.pl/index.php/item/28-padziernika-1943.html?category_id=3

<https://www.radiomaryja.pl/multimedia/kazanie-biskupa-polowego-wp-wygloszone-w-katedrze-polowej-w-uroczystosc-wniebowziecia-nmp-z-okazji-swiet-wojska-polskiego-i-88-rocznicy-bitwy-warszawskiej/>

Rakowski T., *Bóg, Honor, Ojczyzna! Wymagające zobowiązanie i wymagający model życia*, wPolityce.pl (opublikowane 1 marca 2015 r.)

Zapotoczny J., *Wybrane elementy symboli na sztandarach wojskowych*, s. 8, https://archiwum-ordynariat.wp.mil.pl/plik/file/2012-05-6%20Zapotoczny_sztandary_wojskowe_symbole.pdf